

ÎNTÂMPINAREA CRAILOR

"... au tapis-franc nous etions reunis"

L. Protat

Cu toate ca, în ajun chiar, îmi fagaduisem cu juramânt sa ma întorc devreme acasa, tocmai atunci ma întorsesem mai târziu: a doua zi spre amiazi.

Noaptea ma apuca în asternut. Pierdusem rabojul timpului. As fi dormit înainte, dus, fara zgomotoasa sosire a unei scrisori pentru care trebuia neaparat sa iscalesc de primire. Trezit din somn sunt mahmur, ursuz, ciufut. Nu iscalii. Mormaii numai sa fiu lasat în pace.

Atipii iarasi, dar pentru scurta vreme. Saracia de epistola se înfiinta din nou, însotita de cruda lumina a unei lampi. Miselul de postas gasise de cuviinta sa ma iscaleasca cu mâna lui. Nu-i fusei recunoscator.

Urasc scrisorile. Nu stiu sa fi primit de când sunt decât una, de la bunul meu amic Uhry, care sa-mi fi adus o veste fericita. Am groaza de scrisori. Pe atunci le ardeam fara sa le deschid.

Asta era soarta ce o astepta si pe noua sosita. Cunoscând scrisul, ghicisem cuprinsul. Stiam pe de rost nesarata plachie de sfaturi si de dojana ce mi se slujea de-acasa cam la fiecare început de luna; sfaturi sa purced cu barbatie pe calea muncii, dojana ca nu ma mai înduplecam sa purced odata. Si, în coada, nelipsita urare ca Dumnezeu sa ma aiba în sfânta sa paza.

Amin! în halul însa în care ma gaseam mi-ar fi fost peste putinta sa pornesc pe orice fel de cale. Nici în pat nu ma puteam misca. Desurubat de la încheieturi, cu salele frânte, mi se parea ca ajunseseam în stare de piftie. În mintea mea aburita mijii frica sa nu ma fi lovit damblaua.

Nu, dar în sfârșit ma razbise. De o luna, pe tacute si nerasuflete, cu nadejde si temei, o dusesem într-o bautura, un crailâc, un joc. În anii din urma, fusesem greu încercat de împrejurari; mica mea luntre o batusera valuri mari. Ma aparasem prost si, scârbit de toate peste masura, nazuisem sa aflu într-o viata de stricaciune uitarea.

O luasem numai cam repede si ma vedeam în curând silit sa depun armele. Ma lasau puterile. În acea seara, eram în asa hal de sfârșeala ca n-as fi crezut sa ma pot scula nici sa fi luat casa foc. Dar deodata ma pomenii cu mine în mijlocul odaii, în picioare, uitându-ma speriat la ceasornic. Mi-adusesem aminte ca eram poftit la masa de Pantazi.

Ce noroc ca ma desteptase; mare noroc! Privii acum cu recunostinta scrisoarea parinteasca; fara ea scapam întâlnirea cu cel mai scump prieten.

Ma îmbracai si iesii. Era, spre caderea iernii, o vreme de lacrimi. Desi nu plouase, tot era ud; jgheaburile plângeau, ramurile copacilor desfrunziti picurau, pe tulpine si pe grilaje

se prelingeau ca o sudoare rece, stropi grosi. Asta e timpul care îndeamna cel mai mult la bautura; rarii trecatori ce se prefirau prin ceata erau mai toti afumati. Un lungan, coborând prispa unei cârciumi, cazu gramada si nu se mai scula.

Întorsei capul dezgustat. Birtul ales pentru acea seara fiind tocmai în Covaci, luai o birja, lucru cuminte, deoarece la sosirea mea, ceilalti mosafiri erau la a doua tuica, iar oaspetele la a treia. Ma aratai mirat ca se înfiintasera cu totii asa devreme; Pantazi însa ma lamuri ca el venise de-a dreptul de-acasa, iar Pasadia cu Pirgu de-a dreptul si ei de la "club", vremea fiind prea urâta ca sa mai zaboveasca la aperitive.

Pantazi porunci înca un rând de tuici. Dar voia buna ce ne uraram, ciocnind, lipsea cu totul. Ma temui sa nu adorm iar. În sala unde grosolana petrecere negustoreasca pornise sa se înfierbânte - era într-o sâmbata - masa noastra avea aerul unui ospat de înmormântare.

Borsul cu smântâna si ardei verde fu sorbit în tacere. Niciunul din meseni nu ridica ochii din taler. Pirgu, îndeosebi, parea framântat de o mâhnire neagra. As fi deschis eu vorba daca lautarii n-ar fi început tocmai un vals care era una din slabiciunile lui Pantazi, un vals domol, voluptos si trist, aproape funebru. În leganarea lui molateca, pâlpâia, nostalgica si sumbra fara sfârșit, o patima asa sfâșietoare ca însasi placerea de a-l asculta era amestecata cu suferinta. De îndata ce coardele încaluzate pornisera sa îngaime amara destainuire, sub vraja adâncă a melodiei, întreaga sala amutise. Tot mai învaluita, mai joasa, mai înceata, marturisind duiosii si dezamagiri, rataciri si chinuri, remuscari si cainte, cântarea, înecata de dor, se îndeparta, se stingea, suspinând pâna la capat, pierduta, o prea târzie si zadarnica chemare.

Pantazi își sterse ochii umezi.

- Ah! zise Pirgu lui Pasadia, facându-si privirea galesa si glasul dulceag, ah! cu valsul asta tin sa te duc la lacasul cel din urma, cât mai curând; cred ca n-ai sa ma faci s-astept mult înca aceasta sarbatoare a tineretelor mele. Ce frumos are sa fie, ce frumos! si eu beat, cu nenea Pantazi, voi stoarce întristatei adunari lacrimi fierbinti luându-mi, în cuvinte miscatoare, ramas bun de la în veci neuitatul meu prieten.

Pasadia nu zise nimic.

- Da, urma Pirgu, lesinându-si si mai mult glasul si privirea, are sa fie atât de frumos! Eu am sa-ti duc cavaleriile pe perna. Si, la sapte ani, la parastasul cel mare, când au sa te dezgroape, ramasag pun ca au sa te gaseasca tot dichisit, tot scortos, tot ferches, fara un fir de par alb, murat în argint-viu si în spirt ca un gogosar în sare si în otet.

Dar Pasadia nu-l asculta, se gândea aiurea. Scapa de data asta Pirgu si mi-era necaz, deoarece n-aveam ochi sa-l vad.

Ramânând de tânar singur în Bucuresti, de capul meu, ma ferisem sa intru-n cârd cu oricine, asa ca din restrânsul cerc al cunostintelor mele, alese toate pe sprânceană, Gorica Pirgu n-ar fi facut niciodata parte daca n-ar fi fost tovarasul nedespartit al lui Pasadia, de care aveam o evlavie nemarginita.

Pasadia era un luceafar. Un joc al întâmplării îl înzestraseră cu una din alcatuirile cele mai desavârsite ce poate avea creierul omenesc. Am cunoscut de aproape o bună parte din aceia ce sunt socotiti ca faime ale țării; la foarte puțini însă dintr-însii am văzut laolaltă și așa minunat cumpanite atâtea înalte însusiri ca la acest nedreptatit ce, de voie, din viață, se harazise singur uitării. Și nu știu un al doilea care să fi stârnit împotriva-i atâtea oarbe dusmanii.

Auzisem că aceasta și-o datoră în parte înfatisării. Ce frumos cap avea totuși! Într-însul atîpea ceva nelinistitor, atîta patimă înfrînăta, atîta trufie aprigă și haină învrajbire se destainuiau în trasaturile feței sale vestede, în cuta sastisită a buzelor, în puterea narilor, în acea privire tulbură între pleoapele grele. Iar din ce spunea, cu un glas taraganat și surd, se desprindea cu amaraciune, o adîncă silă.

Viața lui, din istoria careia i se întâmplă rar să dezvaluie ceva, fusese o crîncenă luptă începută de timpuriu. Iesit din oameni cu vază și stare, fusese oropsit de la naștere, crescut pe mâini străine, surghiunit apoi în strainatate la învățatura. Întors în țară, se văzuse jefuit de ai săi, înlaturat, hartuit, prigonit și tradat de toată lumea. Ce nu se uneltise împotriva lui? Cu ce strigătoare nedreptate îi fuseseră întâmpinate lucrările, truda de zi și noapte a jefitei sale tinereti, cum se învoisera cu toții să-l îngroape sub tăcere! Din grelele încercări de tot soiul prin cari trecuse atîția ani de restrîns și cari ar fi doborât un urias, aceasta faptura de fier iesise calită de două ori. Pasadia nu fusese omul resemnării, încrederea în sine și sângele rece nu-l parasiseră în cele mai negre clipe; statornic în urmărirea telului, el înfrînsese vitregia împrăjurarilor, o întorsese cu dibacie în folosul său. Că dînsul nimeni nu știuse să aștepte și să rabde, neclintit el pîndise norocul la raspîntie, îl înșfacase și-l siluise că să-i poată smulge ceea ce, în chip firesc, i s-ar fi convenit de la început fără cazna și zbucium. Odată ajuns se întrecuse, luase vazul tuturilor, îi uluise și-si făcuse, junganar cumplit dar cu manșuri, toate mendrele. Calea maririlor i se deschidea largă, netedă, acum însă, că putea nazui la orice, nu mai voi el nimic și se retrase. Presupuneam că la temelie acestei hotărâri ciudate a fost întrucîtva și teama de sine însuși, fiindcă, sub învelisul de gheata din afară, Pasadia ascundea o fire patimasă, întortocheată, tenebroasă care, cu toată stăpînirea, se trada adesea în scaparări de cinism. Cu veninul ce se îngramadise în inima sa împietrită, puterea l-ar fi făcut lesne primejdios. Și nici o încredere la el în virtute, în cinste, în bine, nici o mila sau îngaduială pentru slabiciunile omenesti de cari arăta a fi cu totul strain.

Retragerea sa din politica mirase mai puțin totuși decât schimbarea ce se petrecuse în felul său de trai. La vîrsta cînd la alții începe pocainta, el, care totdeauna slujise de pilda vie de cumpătare, se napustise deodată la desfrâu. Era aceasta darea pe față a unei vieti ce dusesese și pîna atunci în întuneric, sau reluarea unor vechi deprinderi de cari rîvna de a izbuti îl

facusera sa se dezbera un lung sir de ani? - caci firesc nu era ca o asemenea napârleala sa fi avut loc de azi pe mâine. Cum, nu stiu, rar însa mi s-a întâmplat sa vad jucator asa frumos, crai asa ahtiat, bautor asa maret. Dar se putea oare spune ca decazuse? Nicidecum. De o sobra eleganta, plin de demnitate în port si vorbire, el ramasese apusean si om de lume pâna în vârful unghiilor. Ca sa prezideze o înalta Adunare sau o Academie, altul nu s-ar fi gasit mai potrivit. Cineva care nu l-ar fi cunoscut, vazându-l trecând seara, când iese, teapan si grav, cu trasura la pas dupa el, pentru nimic n-ar fi voit sa creada în ce murdare si josnice locuri mergea acel impunator domn sa se înfunde pâna la ziua. Pentru mine, privelistea acelei vieti avea ceva coplesitor, în ea banuiam ca se desfasura o întunecata drama sufleteasca a carei taina ramânea nepatrunsa.

Daca, încercând a reda întrucâtva trasurile acestui nobil chip, am staruit atât, e pentru ca n-am voit sa scap prilejul de a-l face sa retraiasca înaintea ochilor mei, amintirea lui fiindu-mi scumpa. Deosebit de cutreieratorul culcusurilor de noapte ale destrabalariei bucurestene, în Pasadia, eu am cunoscut un alt om. Dar pe acela îl întâlneam aiurea. La câtiva pasi de Podul Mogosoaiiei, într-o ulita singuratica, în umbra unei batrâne gradini fara flori, se ridica, neprimitoare si posomorâta, o casa veche. Eram unul din rarii privilegiati ce treceau pragul acelei bogate locuinte unde, pâna în cel din urma ungher, se resfrângea, sever, sufletul stapânului.

Îl gaseam în odaia lui de lucru, lacas de liniste si de reculegere, în care nimic nu patrundea din lumea din afara. În acea încapere, captusita cu postav de fata iascai si înconjurata peste tot de dulapuri ferecate în pereti, cu geamurile perdeluite, câte neuitate ceasuri m-a tinut, pironit în jilt, convorbirea oaspelui. Miezoasa si cuprinzatoare, retinuta si maiestrita, fara labartari, razne si prisosuri, ea învaluia în mreje puternice, uimea, rapea, fermeca. Pasadia era deopotriiva mester pe pana si în tinerete zugravise frumos. Era de necrezut cât citise. Istoria o cunostea ca nimeni altul, ea desavârsise la dânsul darul înnascut de a judeca fara sa se însele oamenii; multora pe atunci în plina înaltare el le-a prevazut, apropiata, trista prabusire si nu pot uita cum rostind cuvintele cobitoare ochii îi licareau sinistri. Pasadia Magureanu! Am privit ca un har al Proniei simpatia ce dânsul a avut pentru mine si ma mândresc de a fi ciracul acestui mare razvratit, atât de stoic, caruia din toate cusururile ce-i gasea lumea, nu ma învoiam a-i recunoaste decât unul singur - acela însa de neiertat: prietesugul cu Gorica.

Gore Pirgu era o lichea fara seaman si fara pereche. Nesaratele lui giumbuslucuri de soitar obraznic îi scosera faima de baiat destept, la care se adaogase - de ce nu se stie - si aceea de baiat bun, desi bun nu era decât de rele. Acest chimita avea un suflet de hengher si de cioclu. De mic stricat pâna la maduva, giolar, riscar, slujnicar, înhaitat cu toti codosii si masluitorii, fusese Veniaminul cafenelei "Cazes" si Cherubinul caselor de întâlnire. Mi-a fost sila sa cercetez mai

cu de-amanuntul itele acestei firi uscate si triste care simtea o atragere bolnava numai pentru ce e murdar si putred. Pirgu avea în sânge dorul vietii de dezmatata tiganeasca de odinioara de la noi, cu dragostele la mahala, chefurile la manastiri, cântecele fara perdea, scârboseniile si mascarile. Cu jocul de carti ce-i slujea de meserie si cu boalele lumesti ce-l istovisera înainte de vreme, acestea erau singurele lucruri de cari stia sa vorbeasca, întocmindu-i tot temeiul hazului cu care le încânta celor ce-i pretuia dobitocia. Si totusi pe altcineva nu gasise ca sa si-l faca tovaras Pasadia care, de altmintreli, îl despretuia fatis, jicnindu-l si umilindu-l fara crutare de câte ori se ivea prilejul.

- Vezi, te rog, îmi zise el, nu-l lasa pe vecinul dumitale sa se sinucida; uite-l, înghite cutitul.

Într-adevar, plin de zel, Gorica lucra în cega rasol cu cutitul, tavalea bucata prin maioneza si, tot cu cutitul, o baga adânc în gura. Ma facui ca nu vad, nu aud. Pantazi se apleca sa caute ceva sub masa.

- În preceptele sale, urma Pasadia, buna crestere elementara glasuieste: nici cutitul în legume si peste, nici furculita în brânza si, nici într-un fel cutitul în gura. Dar asta de, pentru oameni fini, feciori de boier, nu pentru mitocani, adunatura. Sa faci râmatorul sa bea apa din fedeles!

Pentru Pirgu, care se credea neîntrecut în cunoasterea obiceiurilor lumii înalte, nu se putea înfruntare mai sângeroasa. Se reculese însa repede si-i raspunse tantos lui Pasadia ca avea sa-l desfiinteze.

- Sa ma slabesti cu mofturi de-astea, se ratoi el, ca altfel întorc foaia. Ai îmbatrânit nebun...

Ca sa împece lucrurile, Pantazi porunci sa se destupe sampania ce, dupa datina meselor noastre, se sluji în pahare mari. Pirgu nu lasa sa i se toarne decât un deget, peste care adaoga aproape o litra de apa minerala, niste borviz usor. Din tuspaturu era singurul care nu ducea la bautura, se putea spune chiar ca mai mult se facea ca bea, umflându-se cu sprituri cu sifon, cu sifon albastru. I se întâmpla rar totusi sa nu fie beat de dimineata si când se chirchelea se tinea de tot soiul de pozne, dupa savârsirea carora, nitel obraz sa fi avut numai, ar fi trebuit sa-i fie rusine sa mai dea ochi cu lumea.

Închinând într-un glas în sanatatea lui Pantazi, iubitul nostru oaspe, sorbiram cu deliciu din bautura învioratoare. Pirgu își muie doar buzele si se strâmba.

- Sampania fara muieri, bombani el, nu face doua parale.

Femeile fusesera însa, în chip hotarât, pentru totdeauna înlaturate de la mesele noastre. Toate încercarile lui Gorica de a i se încuviinta sa-si pofteasca o prietena-doua fusesera zadarnice. Pantazi s-ar fi învoit bucuros, dar Pasadia ramasese neînduplecat. Ne margineam sa aruncam scurte priviri cotoiesti cucoanelor de la mesele vecine cari, cam de obicei, ne raspundeau si ele cu ochiade sirete.

Cu cautatura-i tulbure si posomorâta, Pasadia dezbraca o durdulie ovreica, asezata în fata lui, ceva mai departe. Ma

întovarasi si eu la aceasta crestineasca fapta, stiind ca nu suparam întru nimic pe marele meu prieten. Constienta de minunata ei frumusetate răsăriteana în deplină înflorire, alba si mata ca un chip de ceara în care ochii de catifea ardeau cu o flacara rece între genele de matase, ea ramânea nemiscata, nepasatoare, în trufia fara margini a stirpei alese, asa ca strabunele ei când erau târâte, despoiate, în târgurile de robi, sau trase, mai târziu, pe scripetele lui Torquemada. Stând picior peste picior, rochia i se ridicase pâna la genunchi, lasând sa i se vada, pale, prin stravezimea ciorapilor negri pulpele strunguite fara cusur. Când se hotârî sa si le acopere fu fara graba si fara sa roseasca. Pirgu pisa cu nerusinare o negustoreasa cu fata aprinsa sub suliman, înfoiata si înzorzonata. Zâmbindu-i gales, cu ochii pe jumătate închisi, el ridica paharul, sorbea cu gingasie, apoi își lingea buzele cu pofta. Singur Pantazi nu se uita la nimeni. Visatoare ca totdeauna, privirea i se pierdea aiurea, blânda si trista. El facu semn sa mai vie sampanie.

Dar Pirgu se-ntrecea cu gluma. Facând din paharul golit ochian, cu cealalta mâna trimetea sarutari trupesei negustorese care se prapadea de râs. Pasadia îl sfatui sa se astâmpere sa nu dea de belea.

- Frumos ti-ar sta, îl întreba el, sa te vezi luat pe sus si dat afara?

Pirgu îl privi cu despretuitoare mila.

- Ma crezi, pesemne, ca sunt ca dumneata, sa fiu dat afara cu una cu doua terchea-berchea, haimana? Cine nu ma cunoaste aici si oriunde, cine nu ma iubeste, unde nu sunt la mine acasa? Ca sa-si dovedeasca spusele, se ridica si trecu la masa negustoresei careia-i pupa mâna si-i vorbi la ureche, dete o raita si pe la alte mese, oprindu-se mai întâi la aceea a frumoasei ovreice.

- M-a întrebat Raselica, ne zise întorcându-se, cum un om asa fin ca mine, fecior de boier, pot sa ma adun cu oameni atât de ordinari? Era furioasa. Am rugat-o sa nu ia în seama; unul, i-am spus, e un biet batrân stricat, a fost pe vremuri ceva de capul lui, dar acum s-a zaharisit; celalalt e un copil.

Pasadia înghiti si tacu. Îi urmai pilda. Nu-mi ascunsei admirarea de câta lume cunostea Pirgu.

Lume de tot soiul si de toata teapa, lume multa, toata lumea. Pe cine nu cunostea într-adevar, unde nu patrunsese? În zavorâtele case ale negustorimei sperioase si speriate, în ferecata cetatuie a ovreimei îmbuibate de belsug, în subretele cuiburi ale râiei ciocioiesti, pretutindeni, Gorica era primit cu bratele deschise, desi nu totdeauna pe usa din fata. Ramâne de mirare cum nu insufla nicaieri scârba si teama, cum nimeni nu voia sa vada ca în potaia aceea marunta ce se târa si se gudura rânjind, pisma tinea desteapta si asmuta fara încetare împotriva tuturilor, o fiara spurcata si capie, pornita pe vrajmasie, pe vatamare, pe rau, parând a sluji soartei de unealta de dezalcatuire si de nimicire. Mârsavia nu se sfia de altfel sa si-o marturiseasca, facându-si fala din ispravi pentru cari legea ar fi trebuit sa prevada puscaria sau balamucul.

De scolar, își ducea prietenii la femei bolnave. Pentru

asemenea lucruri se bucura de o închipuire draceasca nesecata. Din atătarea la desfrâu, caruia își închinase trupul si sufletul, își facuse un apostolat. Iscusit în samsarlâcuri si pezevenglâcuri, fusese faurul ruinei câtorva feciori de bani gata si al caderii mai multor femei; multumita lui, nume cunoscute se mânjiseră de necinste. Rar se petrecea murdarie în care sa nu fi fost amestecat si dânsul, si adesea numai dintr-o cruda si fara satiu pofta de a-si bate joc, pentru care nu se da înapoi de la nimic: iscodirea, defaimarea, bârfeala, zâzania, pâra, amenintarea cu darea în vileag a tainei încredintate sau smulse, ravasele neiscalite - toate îi pareau deopotriva de bune, fiecare dupa cerinta. Se nastea întrebarea ce ar fi trebuit dar sa mai faca Gogu Pirgu ca sa treaca drept baiat rau?

Magulit ca-l admirasem, nu trebui sa-l rog de doua ori ca sa istoriseasca patania cea din urma a doamnei Mursa. Fu însa întrerupt de plecarea Raselichii. Cu pasi mladosi, ea se îndrepta spre masa noastra ca sa-si ia mantaua din cuierul vecin. Pirgu sari s-o ajute. Era cum nu se poate mai bine Raselica si de minune potrivita; trezita asemanare a femeii cu floarea - o floare neagra de tropice, plina de otrava si de miere - o destepta fara voie mireasma calda ce se raspândea, ametitor de patimasa, la fiecare din miscarile ei. De aproape însa, fara ca frumusetea ei sa-si piarda din stralucire, dânsa avea ceva respingator, în ea se simtea, mai mult decât în alte femei, Eva, straina, dusmana neîmpacata si vesnica, împrastietoare de ispita si de moarte. Privirea ei linistita, aplecându-se asupra coltului nostru, avu o scaparare aspra ciocnindu-se de a lui Pasadia.

O urma un fel de tingau adus din spate si cam deselat, cu ochi încercanati si sticlosi, cu obrazii aprinsi de o roseata nesanatoasa. O tuse seaca îl chinuia fara ragaz. În zâmbetul cu care își lua ramas bun de la Pirgu, fu parca durerea unei despartiri pentru totdeauna.

- E Misu, ne sopti Pirgu. E pe dric, ne lasa. L-a dat gata si p-asta; doi barbati în trei ani, basca de ce-a mai forfecat pe de-alaturi. Halal sa-i fie, strasnica muiere, pe onoarea mea! Si catre Pasadia: Ei, si dumneata ai vrea sa te arunci, crezi ca te tin mesii? Spune, sa stiu, sa-ti fac vorba, intra chiar în vederile mele. În loc sa raspunda, Pasadia își sorbi paharul pâna la picatura cea din urma.

- La adica, de ce te-ai codi? starui Pirgu, tot îți suna coliva. Parca nu stie lumea ca de mult, numai în miambal si-n magiun îți mai sta nadejdea? Te vezi pe drojdii, cauta sa mori încai fericit...

Estimp, o vie miscare se iscase în tot birtul. Multi se sculara de la masa, napustindu-se spre iesire. Se auzeau trâmbitari, treceau pompierii. Baiatul care ne slujise ne spuse ca nu fusese mai nimic: se aprinsese un cos lânga Biserica Curtea-Veche, dar fusese stins înainte sa soseasca tulumbele. Unii dintre meseni fiind stapânii sau chiriasii caselor din partea locului, fiecare își pierduse sarita, la gândul ca s-ar fi putut întinde si la el focul, atât de amenintator în acele uliti strâmte, cu cladiri lipite una de alta.

Se deschise vorba despre Curtea-Veche careia fara biserica cu turla verde ce-i poarta numele i-ar fi pierit pâna si amintirea. Cu priceperea-i cunoscuta, Pasadia ne însira cam tot ce se stia despre acele locuinte ale vechilor domnitori. Nimic de seama pe cât parea. Ca întreg târgul, Curtea fusese arsa si rezidita de numeroase ori si trebuie sa fi acoperit o arie întinsa, ramasite de temelii boltite gasindu-se în întreaga mahalaua, de pilda sub birtul unde ne aflam. Cum fusese Curtea era lesne de închipuit, semanând în mare cu manastirile, cu trupuri de cladiri multe, pentru a putea salaslui toata liota si tigania, fara întocmire, fara stil, cu nade, umpluturi si cârpeli, vrednica sa slujeasca în urâtenia ei, de decor ticalosiei unei tagme stapânitoare plamadita din toate lepadaturile venetice si din belsug altoita cu sânge tiganesc.

Îl întrebai daca nu în nestatornicia domnilor si în teama de navaliri trebuie cautata pricina ca nu s-a durat si la noi maret si trainic ca în Apus? Placerea nobila de a zidi nu a lipsit unora din voievozi; Brâncoveanu bunioara ridicase pe întinsele lui mosii curti bogate. Îmi raspunse ca nu; iubirea de frumos fiind unul din privilegiile popoarelor de stirpe înalta si printre acestea nu putea fi prenumarat si al nostru care n-a dat civilizatiei nimic. Îi casuna apoi pe Brâncoveanu si, smulgându-i cuca domneasca, scufa de print al sfintei-împaratii, cununa de comite maghiar si lantul sfântului Andrei al Rusiei, în câteva trasuri ni-l zugravi ca pe un bulibasa mehenghi, vânzator si slugarnic - un suflet de rob. Ca se molipsise si dânsul de frigurile de a cladi, sadi si împodobi ce au bântuit la puternicii timpului sau era adevarat, dar de la nenorocitul acesta atât de bogat si care a domnit atunci când tumultoasa înflorire a barocului era în toi ce-a ramas? Ce lasa dupa el: stâlpii de la Hurez, pridvorul de la Mogosoia, Potlogii, ce?... - si cu asemenea marda opacita si pocaltita îndraznim sa ne mai laudam? Ar trebui sa se ispraveasca odata pentru totdeauna cu istoriile astea ca e mai mare rusinea!

Iesirea aceasta nu ne surprinse. Pasadia, privind si judecând cu o neînduplecata asprime tot ce era românesc, mergea adesea cu înversunarea pâna la a fi de rea-credinta. Ura ce mocnea într-însul neadormita, se învolta si se învoldura atunci vajnica, uriasa, încingându-l ca un jaratic, avântându-l ca un talaz. Cum nu i se putea tagadui nici partea lui de dreptate, gasii de prisos sa ma ridic ca sa apar acel trecut, vedeniei caruia pana mea datora o minunata tâmpla de icoane ce migalisem în tinerele cu o osârdie aproape cucernica. Nu fu nici nevoie deoarece Pasadia, singur, reveni întrucâtva asupra severei sale pareri.

- E ciudat totusi, marturisi el, desi ca arta le gasesc mai prejos chiar decât amintirea lor istorica, vestigiilor acestea umile nu le pot contesta deosebitul farmec. În fata celor mai neînsemnate, închipuirea mea prinde aripi, ma simt miscat, miscat adânc.

- Eu unul te înțeleg, îi zise Pirgu, pentru ca si dumneata esti o ruina, o ruina venerabila, nu însa din cele bine pastrate.

Se rîse. În felul acesta petreceam noi. Cultul lui Comus ne întrunea, cam de o luna aproape zilnic, la prînz sau la cina. Dar adevarata placere o aflam în vorba, în taifasul ce îmbratîsa numai lucruri frumoase: calatoriile, artele, literale; istoria - istoria mai ales - plutind în seninatatea slavilor academice, de unde îl prabusea în noroi gluma lui Pirgu. Era întristator cum, în nepregatirea sa, acest vrajmas al slovei tiparite ramînea strain de ce se discuta. În Pantazi însa, Pasadia întîlnise o minte clara, un spirit înarmat si liber; un cuvînt ma temeam a nu pierde din luminosul lor schimb de vederi si de cunostinte si faptul ca mi-au ramas însemnarile ce aveam grija sa iau de ele, ma consola, daca nu ma si despagubeste, de toate pierderile de lucruri ce am suferit de la razboi încoace.

Spre marea mea parere de rau, în acea seara zaifetul trebuia sa se sparga devreme; Pasadia pleca spre miezul noptii la munte.

- Voi astepta cu nerabdare, zise el, ziua întoarcerii, ca sa ne revedem, la mine. Si catre Pirgu: Aranjam si un mic pocher, nu e asa? - mai înveti jocul.

Pe data, Pirgu se aprinse de o mînie grozava de care, ca sa se usureze, icni pe nerasuflete un potop de scârbe, trecînd de la înjuraturile surugiesti la ocarile de precupeata si la blestemele de chivuta. Aflaram ca înainte de masa, la tripou, Pasadia, care-l juca pe Pirgu cu dusmanie, îl scuturase, într-o întîlnire uriasa, de toate paralele. Pirgu pierduse douazeci si cinci de poli si mai ramasese dator înca atît.

Ca sa-l potoleasca, Pantazi îl întreba daca are nevoie de bani. Pirgu raspunse mîndru ca nu, ceea ce ne mira chiar dupa cel vazuram scotînd, dintr-un plic, un teanc de sutari. Jucase toata noaptea, într-o casa particulara, la Arnoteni, drum-de-fier si se umpluse. Pasadia îi ceru datoria.

- Asta nu! zise Pirgu.

Pantazi plati, împartind bacsisuri grase baietilor si lautarilor. Plecaram. Dar la iesire, trasura închisa care îl astepta pe Pasadia în ulicioara îngusta din fata birtului nu putu sa miste înainte din pricina unui ghem de oameni ce, în rîsete si tipete, se rostogoli pâna lînga noi. În mijlocul învalmaselii, urlînd ca o fiara, o femeie se lupta cu trei vardisti tepeni ce abia puteau s-o dovedeasca. Pomenindu-ne cu ea aproape în brate, tuspatru deteram un pas înapoi.

Batrîna si vestejita, cu capul dezbrobodit si numai zdrente toata, cu un picior descult, ea parea, în turba-i cumplita, o fatura a iadului. Beata moarta, varsase pe ea si o trecuse neputinta, ceea ce umplea de o bucurie nebuna droaia de derbedei si de femei pierdute ce-i faceau alai strigînd: "Pena! Pena Corcodusa!"

Bagai de seama ca Pantazi tresari deodata si pali. Dar, la vederea noastra, Corcodusa fu cuprinsa de o furie oarba. Ce ne fu dat sa auzim ar fi facut sa se cutremure inima cea mai pagîna. Pirgu însusi ramase cu gura cascata.

- Asculta cu atentie si memorizeaza, îi sopti Pasadia, ai

ocazia sa-ti completezi educatia de acasa.

Vardistii îndepartara betiva. Pantazi intrase în vorba cu o fetita ce, zâmbind, își atintise tot timpul asupra acelei triste privelisti a nemerniciei omenesti uitatura vioaie si semeata, întrebând-o daca stia cine era ticaloasa batrâna care acum se trântise în mijlocul podului, ca ursul, si nu mai voia sa se scoale.

- E Pena Corcodusa, raspunse fetita. S-a îmbatat iar. Când e treaza e cumsecade, dar daca se ciupesto, face urât.

Dupa ce-i strecura ceva în mâna, Pantazi o mai descusu pe fata. Aflaram ca Pena traia pe lângă Curtea-Veche, sta la biserica la pangar, facea treaba prin piata. Îndeletnicirea ei de capetenie era sa scalde mortii. Fusese si la balamuc mai demult.

Cu mare cazna vardistii izbutisera sa o ridice. Când se vazu în picioare si dete iar cu ochii de noi, se zbârli din nou, gata sa reia de-a capul prietenoasa-i întâmpinare, fiind însa smucita se îneca si glasul i se pierdu în bolboroseli.

- Crailor, ne mai striga totusi. Crai de Curtea-Veche.

Vorbise prin ea oare altcineva, de altadata - cine stie? Dar ca aceasta zicere uitata, demult scoasa din întrebuintare, nimic pe lume nu cred sa-i fi putut face lui Pantazi atâta placere. I se luminase fata, nu se mai satura de a o rosti.

- E într-adevar, recunosc Pasadia, o asociatie de cuvinte din cele mai fericite; lasa pe jos "Curtenii calului de spija", cu aceeasi însemnare, din vremea lui Ludovic al treisprezecelea. Are ceva ecvestru, mistic. Ar fi un minunat titlu pentru o carte.

- Nefericita Pena, murmura Pantazi cu melancolie, dupa un rastimp de tacere, sarmana fiinta, as fi crezut eu sa te mai întâlnesc? De câte nu-mi aduci aminte!

- Cum, o cunosti? întreba mirat Pirgu.

- Da, e o istorie veche; o istorie de dragoste, si nu de toate zilele. Era pe vremea razboiului din saptezeci si sapte. Nu cred sa fi pierit înca via amintire ce rusii au lasat aici femeilor, femeilor de toata teapa. A fost o curata nebunie. Pe rogojina, ca sub pologul de horbota, ploaia de ruble acoperea lacome Danae. În Bucuresti, muscalii aflasera o Capua. Coccoanele nu mai aveau ochi decât pentru ofiterii rusi. Dar acela dupa care turbasera toate era Leuchtenberg-Beauharnais, frumosul Serghie, nepotul împaratului. Zadarnic însa asteptara sa-i cada batista. Caci întâmplarea îl aruncase, din întâia noapte, în bratele unei femei de rând si din bratele acesteia nu s-a mai putut desprinde. Era o fata de mahala, nu prea tânara, putin carunta la tâmpo; o stiam de la balurile mascate si de la gradinile de vara. Fermecul acestei fiinte, de obicei posaca, mai mult ciudata decât frumoasa, îi sta în ochi, niste ochi mari verzi, verzi-tulburi, laturi de peste cum le zice românul, genati si sprâncenati, cu privirea cam ratacita. Sa fi fost altii nurii ce tesura mreaja în care fu prinsa inima ducelui? - se poate; e netagaduit însa ca, împartasita de amândoi deopotriva, o patimasa iubire se aprinse între floarea-de-maidan si Fat-frumosul în fiinta caruia se resfrângeau, întrunite, stralucirile a doua cununi împaratesti. Ramasese lucru hotarât ca, dupa razboi, Pena sa-si urmeze domnul

si stapânul în Rusia. Leuchtenberg s-a dus sa moara ca un cruciat în Balcani. I-am însotit trupul pâna la Prut. În seara de 19 octomvrie, saptezeci si sapte, trenul mortuar, cu un vagon preschimbât în paraclis-arzator unde, între o risipa de faclii si de candelé, preoti în odajdii si cavalerigarzi în platose poleite privegheau racla ascunsa sub flori a eroului, a trecut prin Bucuresti, oprindu-se numai câteva clipe pentru a primi onorurile. Din multime se ridica un tipat sfâsietor si o femeie cazu gramada. Ati înteles cine era. Când s-a desteptat, a trebuit s-o lege.

Sunt de atunci treizeci si trei de ani.

Pantazi își scutura tigara. Trista istorie a Penei nu ne facu noua mai putina placere decât lui nepretuita ei ocară. Pasadia își lua ramas bun si se urca în careta.

- Iepure si calatorie sprâncenata, îi striga Pirgu.

Acum, Gorica se împleticea si i se încurca limba. Îi trebui oarecare cazna ca sa ne spuie ca jucase ca un parinte; raposatul "Pocher" în fiinta n-ar fi jucat mai bine.

- Cu toate astea am intrat mesa, se vaicari el, am intrat si nu pot afla mângâire. Dar are sa mi-o plateasca, si scump, caiafa asta batrâna, am sa-l curat.

Se tinu de capul nostru sa mergem cu el.

- Haideti domnilor, ne îmbie, haideti, nu va duc eu la rau. Îl întrebaram unde?

- La Arnoteni, ne raspunse, adevaratii Arnoteni.

Nu pentru întâia oara staruia Pirgu sa ne duca acolo. Ca sa ne scapam de el, îi fagaduiam sa-l însotim oricând alta data, oriunde, numai în acea seara nu. La podul Mogosoaiei ne despartiram, Pirgu luând-o spre posta, noi spre Sarindar. Noaptea era umeda si rece, ceata se facea tot mai deasa. Ma gândeam tocmai cum sa ma vad mai degraba acasa, în pat, când Pantazi, dupa obiceiul lui, ma ruga sa ramân cu el. Mai era chip sa ma împotrivesc, de hatârul lui ce nu eram în stare? Caci daca de Pasadia aveam evlavie, de Pantazi aveam slabiciune, una porneste de la cap, cealalta de la inima, si oricât s-ar-tine cineva, inima trece înaintea capului. Omul acesta ciudat îmi fusese drag si înainte de a-l cunoaste, într-însul mi se parea ca gasisem un prieten de când lumea si adesea, mai mult chiar, un alt eu-însumi.